

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ในระบบเศรษฐกิจแบบเปิด การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเชิงมหภาคนั้น โดยหลักแล้ว จะคำนึงถึงเป้าประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความสมดุลภายใน (Internal Balance) และ ความสมดุลภายนอก (External Balance) โดยความสมดุลภายใน จะเน้นด้านระดับการจ้างงานเต็มที่ (Full Employment level) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (Resource Utilization) และ เสถียรภาพทางด้านราคา (Price Stability) ส่วนความสมดุลภายนอกนั้น จะเกิดขึ้นเมื่อดุลบัญชีเดินสะพัด (Current Account) ไม่ได้ขาดดุลในระดับที่เกินความสามารถในการจ่ายคืนหนี้ต่างประเทศในอนาคต หรือในทางกลับกัน เกินดุลจนประเทศคู่ค้าอยู่ในภาวะดังกล่าว หากในแง่ของความเป็นจริงนั้น เป้าประสงค์ดังกล่าวยังคงไม่ครบถ้วนเสียทีเดียว ทั้งนี้ นอกเหนือจากประเด็นข้างต้น ภาครัฐเองอาจคำนึงถึงแง่ของการกระจายรายได้ในแง่ของความสมดุลภายใน และการจัดการกับดุลการชำระเงิน (Balance of Payments) และอัตราแลกเปลี่ยนในแง่ของความสมดุลภายนอก ซึ่งในส่วนของการจัดการสภาวะการณ์ระหว่างความสมดุลภายในและภายนอกเองเพื่อหาดุลยภาพที่เหมาะสมนั้น ก็ไม่ใช่เรื่องที่ย่างยาก

โดยดุลการค้าเป็นหนึ่งในตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาคที่ทุกประเทศให้ความสำคัญ กล่าวคือนอกจากดุลการค้าจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของดุลบัญชีเดินสะพัดและดุลการชำระเงิน ซึ่งมีผลต่อเสถียรภาพในภาคการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศแล้ว ดุลการค้าซึ่งหมายถึงการส่งออกสุทธิด้วยการนำเข้ายังเป็นองค์ประกอบสำคัญของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติและรายได้ประชาชาติ ซึ่งสะท้อนถึงการสร้างความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจประเทศด้วยการผลิตเพื่อป้อนแก่ตลาดการค้าระหว่างประเทศอีกด้วย

ดังนั้น ถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งเกิดการขาดดุลหรือเกินดุลการค้าในปริมาณที่สูงมากๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หรือ GDP ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งมีการขาดดุลการค้ามากๆ จนทำให้ดุลการชำระเงิน

เกิดการขาดดุลไปด้วยย่อมส่งผลให้ GDP ของประเทศนั้นลดลง อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำลง ระบบเศรษฐกิจเกิดการถดถอย และอาจนำมาสู่ปัญหาสังคมต่างๆมากมาย

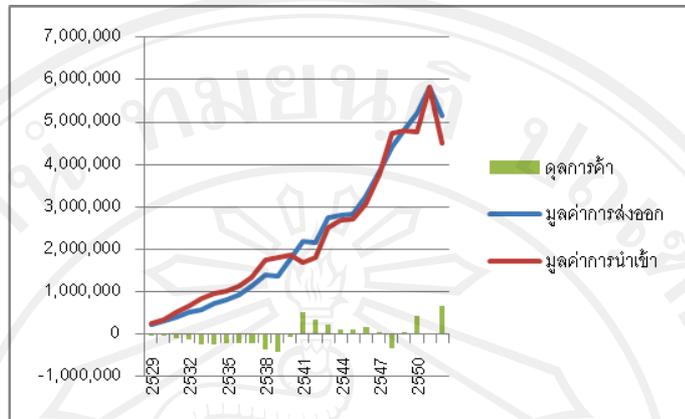
ในกรณีของประเทศไทย ในช่วงเวลาปี 2529-2540 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ ถึงแม้การส่งออกของประเทศจะมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มี การนำเข้าสูงกว่าการส่งออกทำให้เกิดการขาดดุลการค้ามาโดยตลอด โดยมีดุลการค้าขาดดุลมากที่สุดในปี 2539 ซึ่งขาดดุลสูงถึง 417,000 ล้านบาท จนนำมาสู่วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้งในปี 2540 โดยวิกฤติดังกล่าวได้ส่งเสียหายให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก ดังตารางที่ 1.1 ในช่วงเวลาต่อมา ในปี 2541 ถึงปัจจุบัน หลังจากที่ค่าเงินบาทได้อ่อนตัวลงภายหลังเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจและการเงิน ทำให้การส่งออกคิดเป็นสกุลเงินบาทขยายตัวขึ้นมาก และมีการส่งออกมากกว่าการนำเข้า ทำให้ประเทศไทยกลับมามีดุลการค้าเกินดุลอย่างต่อเนื่อง โดยเกินดุลมากที่สุดในปีพ.ศ. 2552 ประมาณ 670,000 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 1,597 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2551 เนื่องจากในปีดังกล่าว เป็นปีที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจโลก ทำให้รายได้จากการส่งออกของประเทศไทยลดลง

ตารางที่ 1.1 มูลค่าการส่งออก นำเข้า และดุลการค้าของประเทศไทย ในช่วงเวลาปี 2529-2552

หน่วย : ล้านบาท

ปี	มูลค่าการส่งออก	มูลค่าการนำเข้า	ดุลการค้า	ปี	มูลค่าการส่งออก	มูลค่าการนำเข้า	ดุลการค้า
2552	5,159,798	4,489,809	669,988	2540	1,789,833	1,874,598	-84,765
2551	5,831,086	5,829,489	1,597	2539	1,378,902	1,796,549	-417,647
2550	5,212,208	4,773,127	439,081	2538	1,381,660	1,755,451	-373,791
2549	4,838,242	4,803,918	34,324	2537	1,118,049	1,344,831	-226,782
2548	4,406,673	4,733,420	-326,747	2536	921,433	1,143,108	-221,675
2547	3,822,802	3,764,009	58,793	2535	815,202	1,020,582	-205,380
2546	3,233,116	3,077,529	155,587	2534	720,545	967,808	-247,263
2545	2,837,663	2,719,439	118,224	2533	583,206	838,342	-255,136
2544	2,802,530	2,691,579	110,951	2532	509,925	650,101	-140,176
2543	2,730,943	2,513,501	217,442	2531	399,167	500,418	-101,251
2542	2,150,049	1,800,131	349,918	2530	298,099	342,227	-44,128
2541	2,181,082	1,677,953	503,129	2529	231,481	246,580	-15,099

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ภาพที่ 1.1 มูลค่าการส่งออก นำเข้า และดุลการค้าของประเทศไทย

ในช่วงเวลาปี 2529-2552

จากภาพที่ 1.1 แสดงถึงมูลค่าการส่งออก การนำเข้า และดุลการค้าของประเทศไทย ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529 ถึง พ.ศ. 2552 จะพบว่า มูลค่าของการส่งออกและการนำเข้าของประเทศไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงถึงการที่ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบเปิดมากขึ้นเรื่อยๆ มีการติดต่อกับชายแดนกับต่างประเทศมากขึ้นเรื่อยๆ ขณะที่ดุลการค้าตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529 ถึงพ.ศ. 2540 ประเทศไทยพบกับการขาดดุลการค้ามาโดยตลอด โดยเฉพาะในปีพ.ศ. 2539 เป็นปีที่ขาดดุลการค้าสูงที่สุด ส่งผลให้เกิดการขาดดุลการชำระเงินอย่างมหาศาล จนนำมาสู่ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปีพ.ศ. 2540 แต่จากนั้นเป็นต้นมาประเทศไทยก็มีดุลการค้าที่เกินดุลมาตลอด มีเพียงปีพ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2551 ที่เกิดการขาดดุลการค้า โดยในปีพ.ศ. 2548 เกิดการขาดดุลการค้าเนื่องจากปัญหาราคาน้ำมันที่สูงขึ้น ซึ่งน้ำมันเป็นสินค้าที่ประเทศไทยต้องนำเข้าจำนวนมาก ทำให้ในปีนั้นเกิดการขาดดุลการค้า ขณะที่ในปีพ.ศ. 2551 เป็นปีที่เริ่มเกิดวิกฤตเศรษฐกิจของโลก ทำให้รายได้จากการส่งออกของประเทศไทยลดลง จนนำมาสู่การขาดดุลการค้า

ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าหลังจากในปีที่เกิดการขาดดุลการค้า ในปีถัดมาดุลการค้าของประเทศไทยมักจะกลับมาเกินดุลอีกครั้ง สาเหตุก็เพราะรัฐบาลเข้ามาดูแล เนื่องจากต้องพยายามรักษาสมดุลของดุลการค้าให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ

ซึ่งรัฐบาลต้องมีหน้าที่ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเกินดุลหรือขาดดุลการค้า เพื่อไม่ให้ผลดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ โดยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดุลการค้า ประกอบด้วย รายได้

ประชากร อัตราแลกเปลี่ยน หรือ ดัชนีค่าเงินบาทที่แท้จริง ระดับราคาเปรียบเทียบ นโยบายการคลัง และนโยบายทางการเงิน (ทรงศรี, 2538) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่เป็นเครื่องมือในการดูแลระบบเศรษฐกิจของรัฐบาล

จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่าดุลการค้าและนโยบายทางเศรษฐกิจมหภาคที่สำคัญ คือ นโยบายการเงิน นโยบายการคลัง นโยบายอัตราแลกเปลี่ยน รายได้ และระดับราคา มีความสัมพันธ์กันอย่างไร และในลักษณะใด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายของรัฐที่จะมีต่อดุลการค้า

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และผลกระทบที่นโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่มีต่อดุลการค้าประเทศไทย โดยใช้แบบจำลอง Vector Autoregressive (VAR)

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

การศึกษานี้จะช่วยตอบคำถามเกี่ยวกับผลกระทบที่นโยบายเศรษฐกิจมหภาคปัจจุบันมีต่อดุลการค้า ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจในการเลือกนโยบายที่เหมาะสม และต่อผู้ประกอบการและนักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในการคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายของรัฐในปัจจุบันต่อดุลการค้า

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ในการวิเคราะห์ดุลการค้าและนโยบายเศรษฐกิจมหภาคนี้เป็นการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยข้อมูลที่ใช้ ประกอบด้วย ดุลการค้าที่เป็น Nominal term อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณเงินมูลค่าฐาน ดุลเงินในงบประมาณรายเดือนของรัฐบาล อัตราการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนอ้างอิงเงินบาทต่อเหรียญสหรัฐ อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม (Manufacturing Production Index หรือ MPI) และอัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index หรือ CPI) ซึ่งเป็นข้อมูลรายเดือนย้อนหลังตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2552 โดยคิดเป็นอนุกรมเวลาจำนวน 150 ตัวอย่าง ซึ่งข้อมูลทุติยภูมิดังกล่าวรวบรวมจากฐานข้อมูล data stream จากศูนย์การเงินและการลงทุน (Financial & Investment Centre: FIC)

1.5 นิยามศัพท์

ดุลการค้า หมายถึง บัญชีมูลค่าส่งออกและนำเข้าของประเทศหนึ่งกับประเทศอื่น ๆ ซึ่งเป็นบัญชีแสดงเฉพาะรายการสินค้าเท่านั้น ตามปกตินิยมคิดเป็นระยะเวลา 1 ปี

นโยบายการเงิน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงการดูแลปริมาณเงินและสินเชื่อโดยธนาคารกลางเพื่อบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจ

นโยบายการคลัง หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับงบประมาณรายรับและรายจ่ายของรัฐบาล เพื่อสร้างเสถียรภาพของการใช้จ่ายรวมของระบบเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved